

مجموعه سنون

اثر

جمعیت عالیہ عثمانیہ

ایک جلد

نومبر ۱۵

ربیع الاول

استانبول

جمعیت عالیہ عثمانیہ مطبعہ سندنہ طبع اول نمبر

۱۲۸۰



(علم صرف و نحو) (مابعد)

(فعل)

فعل اوچ قسمدر . برنجیسی مصدرکه ذات و زمانه منسوب
اولیدرق مجرد برحال و کیفیت دلالت ایدر . ایکنجیسی ذات فعلدرکه
بالعکس ذات و زمانه منسوب اوله رق برحال و کیفیت دلالت ایدر .
اوچنجیسی فرع فعلدرکه ذاته منسوب اولوب زمانه مقارن اولیدرق
برحاله دلالت ایدر .

(افعال ترکیه)

ترکی مصدرلر (مق) و یا خود (مک) ایله منتهی اولورلر او قومق و کلمک کی
مصدردن اشبو . مق و مک اداتی طی اولندقدیه باقیسی امر حاضر
اولور او قومکل کی . اشبو امر حاضرکله مک ماده اصلیه سی اولوب
اصلا تغیر ایتمز . مابعدینه بعض حروف علاوه سیله تصریف اولنور .
افعالده دخی طبق اسما کی احوال اربعه جاری اولوب فقط
مجرددن بشقه حالاتده مق ایله منتهی اولان مصدرلرک تافی غینه
تبدیل قلنور او قومغی او قومغه کی .

مصدر لر ضمیر اضافی ایله استعمال اولمق لازم کلد کلدہ اخر لنده کی
 قاف و یا خود کاف حذف اولمق یرلرینه اقتضا ایدن ضمیر اضافی
 اداتی وضع اولنور او قوم از قومکز او قوملری کی . نسبت جهتله
 مصدر ایکی قسم اولوب بری لازم و دیگری متعدیدر . مصدرک
 معنای فاعلک حالی اولوب غیر یه طوقنر ايسه لازم دینلور او یومق
 اولمق کی . مصدرک معنای فاعلک ایشی غیر یه طوقنور ايسه
 متعدی دینلور کسمک یازمق کی . ترکیده لازمه ادات مصدر دن
 اول اکثر یا (ت) و یا خود (دیر) علاوه سیله متعدی یا ییلور
 او یومق اولد یرمک کی . ذاتده متعدی اولان مصدر لره دخی اکثر یا
 بر (دیر) علاوه سیله بر درجه دها متعدی قلنور کس دیرمک
 یاز دیرمق کی . بوضورتله کرمک لازم و کرمک متعدی ایکی اوچ درجه
 متعدی قلنور او یومق او یومق او یومق او یومق یازمق
 یاز دیرمق یاز دیرمق یاز دیرمق یازمق کی . مشارکت یعنی برفعلک ایکی
 و یا خود دها زیاده اشخاص بینده وقوعنی بیان ابچون ادات
 مصدر دن اول برشین علاوه اولنور او یومق او یومق کی . و بعضاً
 بوشین مطاوعت معناسنی افاده ایدر صامق صاوشق کی .
 متعدی معلوم و یا خود مجهول اولور . معلوم فاعله نسبت اولنان
 فعللر در کسمک و قیرمق کی که بونلر ادمه نسبت اولنور . مجهول
 مفعوله نسبت اولنان فعللر در کسمک و قیرمق کی که کس یلان
 و قیر یلان شیلره نسبت اولنور . افعاله ادات مصدر دن اول بر
 (ن) و یا خود (ل) علاوه سیله مجهول قلنور کسمک کسمک
 ارامق ارامق کی . اشبو ارامق قیلندن اولان فعللرک مجهول

حائده نوندن بشقه برده (ل) علاوه سی دخی جائز اولور ارا نلق
 قونلق کبی . یایمق لفظی دائماً اسمارله ترکیب ایدوب اسم مصدرله
 ترکیب ایتمز کوشک یایمق خانه یایمق کبی . مجهولنده اویایمق
 کاشانه یایمق دینلور . اولمق لفظی اکثریا صفتارله و بعضاً
 اسمارله ترکیب ایدوب اسم مصدرله ترکیب ایتمز تنه کیم سبب اولمق
 شاد اولمق دینلوب یاردم اولمق استغنا اولمق دینله مز . مصدرلر
 مثبت و یاخود منفی اولورلر . مثبت کندوسونده وارلق معناسی
 بولسان مصدردر یازمق او قومق کبی . منفی کندوسونده یوقلق
 معناسی اولان مصدردر یازماق او قومامق کبی . اشبو مثالده
 کورلدیکی وجهله نفیک قاعده سی ادات مصدردن اول بر میم
 مفتوحه وضع اولنورکه اکثریا فتحه یرینه برالف یازیلور . حاصل
 مصدر معنای مصدر ینک حاصلی اولان حالت خارجیه
 دلالت ایدن لفظدر . بونده قاعده ادات مصدری شبه تبدیل
 ایتمکدر یازش کیدش کبی . مجهوللرک دخی حاصل مصدری اولوب
 فقط لام ایله مجهول قلنسان کلملرک حاصل مصدرلرند دخی
 لامدن اول بر (ی) زیاده قلنور یازیلش کیدیلش کبی واکر
 ادات مصدرک ماقبلنده حرکه بولنور سه شبندن اول دخی
 بر (ی) علاوه قلنور سویلش ارا یش کبی .

ذوات افعالک صیغلری بسیط و یاخود مرکب اولوب بسیط
 صیغدری یا لکزماده اصلیه تک تبدلاتیله حاصل اولور کرک مک
 و کرک مق ایله منتهی اولان مصدرلر بروجه آتی بر قاعده مطرده
 اوزره تصریف اولنور .

(ماضی شہودی)

سودم سودك سودی سودك سودیكز سودیلر
سودم سودك سودی سودك سودیكز سودیلر

(ماضی نقلی)

سومشم سومشسن سومش سومش سومش سومشكز سومشیلر
سومشم سومشسن سومش سومش سومش سومشكز سومشیلر

(مضارع)

سورم سورسن سور سور سورسكز سوریلر
سوم سومسن سوم سوم سومسكز سومیلر

(حال)

سویورم سویورسن سویور سویور سویورسكز سویوریلر
سویورم سویورسن سویور سویور سویورسكز سویوریلر
(مستقبل)

سویجكم سویجكسن سویجك سویجكز سویجكسكز سویجكلر
سوییدجكم سوییدجكسن سوییدجك سوییدجكز سوییدجكسكز
سوییدجكلر

(فعل وچوینی)

سوملیم سودلیسن سوملی سوملی سوملیسكز سوملیدرلر
سوملیم سوملیسن سوملی سوملی سوملیسكز سوملیدرلر
(فعل التزامی)

سوییم سویوسن سویه سویه سویهسكز سویهیلر
سوییدیم سوییدسن سویید سویید سوییدسكز سوییدیلر

(امر)

سو	سویکز	سوسون	سوسونلر
سومه	سومیکز	سومسون	سومسونلر

مرکب صیغہ ل فعل اعانه ایله ترکیب ایدر . فعل اعانه مصدری
اولیوب یالکز ماضیلری ایله صیغہ شرطیه بی اولان ماده در که
بروجه آتی تصریف اولنور .

(ماضی شهودی)

ایدم ایدک ایدی ایدک ایدیگز ایدیگز

(ماضی نقلی)

ایشم ایمشمن ایمش ایمشز ایمشسکز ایمشز

(صیغہ شرطیه)

ایسدم ایدک ايسه ایدک ايسهگز ايسهگز

صیغہ شرطیه بسائطک مضمونی دیگر برجه له نک مضمونه
شرط قلمقدن عبارتدر . بونک اولکېسنه جله شرطیه وایکېجېسنه
جله جزائیه دینلور که مثلا بروسه یه کیدر ايسه شفا بولور
دینلدر که کیدر ايسه جله شرطیه و شفا بولور جله جزائیه
اولور .

افعالک ماده اصلیه سنک مابعدینه بعض ادات علاوه سبله اسم
یابیلور . اشبو ادات دخی پک متنوع اولوب باشلیجه لری (ان)
(ویجی ویاخود ییجی) در .

(افعال فارسیه)

فارسیه‌نیک اصل مصدری لسان عثمانیده مستعمل اولیب
 اثبوت حاصل مصدری قولانیلور دانش و روش کی و اسم
 مصدری قولانیلور خرام و رفتار کی و نادرا اسم فاعلاری
 استعمال اولور دارند (طوتان) و سازنده (چالچی) کی و بعضا
 اسم مفعولاری دخی استعمال اولور پسندیده (بکیلان) بسته
 (باغلمش) کی

(افعال عربیه)

عربی مصدر لسان عثمانیده اسم مصدر مقامنده طوتیلوب
 ایتک ایتک قلمق فعلاریله ترکیب اولندرق کرم ایتک عنایت ایتک
 قبول قلمق دینلدیکی مثلاً و مصادر ترکیبه کی تصریف اولور
 و بعضاً حاصل مصدر اوله رق استعمال قنورلر خواجده‌نک
 افاده‌سندباق ترکیبنده اولان افاده لفظی کی و قاعده فارسیه
 اوزره مضاف اوله رق افاده حال و طی مقال دینلور .

لسان عثمانیده مستعمل و مشهور اولان مصدرلرک وزنلری بونلردز
 قتل فسق شغل طلب صغر سلام قیام سؤال دخول قبول
 دعوی شوری حرمان خسران لمعان رحمت رفعت نصرت
 عظمت سعادت ذرایت سهولت مرحمت محمدت .
 اسم فاعلار و اسم مفعوللر دخی سائر صفتلر کی ایتک ایتک

قلمق بیورمق اولق کبی فعللر ایله مرکب اولورلر نائل ایتک
 مسعود ایتک متین قلمق ممنون بیورمق مستفید اولق کبی
 و بونلردخی سائر مصادر ترکیه مثللو تصریف اولورلر و آخرینه
 تاء تأنیث علاوه سیله مؤنث اولورلر شاعره مفیده کبی و مطردأ
 جمع مذکر سالم و جمع مؤنث سالم صیغه سیله جمع نورلر و فاعل
 وزنده اولان اسم فاعللار فعل و فعال و فعلله وزنلری اوزره دخی
 جمع نورلر کامل ایله کل و حاسد ایله حساد و طالب ایله طلبه کبی
 و اکثراً مؤنثی فواصل وزنی اوزره جمع نور حادثه ایله حوادث کبی

(ادوات)

ادوات کلمه لری و یا خود جمله لری بری برینه ربط ایدن و یا خود
 معنارینه خصوصیت زائده ویرن لفظلر در . بونلرک اقسام
 مختلفه سی واردر .

(ادوات ترکیه)

(اوزره و اوزینه) ادات استعلا در . بونلر مضاف الیه لره علاوه
 اولور بو حال اوزره بو حالک اوزرینه کبی . اوزره لفظی
 مصدر لره علاوه اولندقدن شرط معناسنی شامل اولور .
 او قومق اوزره مأمور اولدی کبی که او قومق شرطیه دیمکدر .
 و بعضا زمان استقبالی زمان حاله تقریب ایدر نته کیم کتمک

اور زهیم دینلور که همان کیده حکم دیمک اولور (ایچون) ادای
تعلیلدر که بر حکمک علی اولان شبئک آخرینه علاوه اولنور
تته کیم فلان مصلحتی رجا ایچون کدم دینلدکده متکلمک کلمسنگ
سببی رجا اولدیغنی افاده ایدر (ایکن) ادات حالدر که بر جله نک
مضمونک حال ترکیبی اولمسنی افاده ایدر . مثلاً بن سکا مخلص ایکن
سن بنی فنا بللدک دینلور که بن سکا مخلص اولدیغ حالده دیمک
اولور (ایله) مصاحبت واستعانه اداتیدر خواجه ایله چیقدم
دینلدکده مصاحبت و بچاق ایله کسدم دینلدکده استعانه ایچون
اولمش اولور و بعضاً ابتدا سنده کی الف و یا حذف اولنور
قبله دینلور (ایمدی) ادات تفصیلدر که مابعدنده کی جله نک
ماقبلنده کی جله پی تفصیل ایده جکنی افاده ایدر. (دک و دکین و قدر)
ادات غایتدر که بر حکمک نهایت بولدیغی زمان و یا مکانک آخرینه
کتوریلور . بغداده دک و استانبوله دکین و بیرامه قدر دینلور
(دن) ادات بیان اولوب آخر کیده ملحق اولور فلان ذات
بروسدن کلدی کی و بعضاً بر شبئک منشی بیان ایچون
منشأ و سبب اولان شیئه علاوه اولنور بویله اولمقدن کی
و بعضاً بر مصدر تخفیفیه علاوه اولنوب اندن اول دیگر بر
فعلک وقوعی بیان ایدر سن اورایه کمدن بن کلیور دم کی
و تفصیل مقامنده ادات تفصیلدن اول کلور باد هوا چالشقی
بوش کز مکدن ایودر کی . و بعضاً بشقه لفظیه برابر استثنا
مقامنده کلور مکدن بشقه بریره کتمه کی (ده) ادات
ظرفدر بروسده اکندم کی و مصدرله علاوه اولنوب

زمان حالی اشعار ایدر یازمقدمه کی. (که وکیم) ادات ربط درل
 برجه مضمونی بر شیشه ربط ایدر اوکه یاخود اوکیم دونکی
 کون کلمه سیدی کوزل آده در کی. (حروف عطف) ایکی
 شیئی بر حکمه تشریک ایدر بونلر (دخی) و (ده) لفظلر ایدر
 بن کلمه اودخی کلمدی بن یازدم اوده یازدی کی (هم) دخی
 عطفه در فقط مکرر یازیلور هم یازدی هم اوقودی کی (یاخود)
 و (یا) حرف تردید در یازر یاخود اوقور وکت یا اوقور کی. اشبو
 (یا) بعضاً مکرر اوله رق استعمال اولنور یا شو یله یا بویله کی (می)
 ادات استفهام در که اسماره و فعلاره ملحق اولور شو کورینان
 طاشمیدر. درستکزه مکتوب یازدی کز می کی (دکل) و (سنز)
 ادات نفیدر که اولکبسی صفتلره ایکنجیسی اسماره علاوه اولنور
 ادیب دکل ادبسنز کی (هیچ) تأکید تی ادا تیدر هیچ کور مدم کی
 (انجیق) ادات حصر در فلان کسی ایله استانبوله انجیق بن کندم
 و بنو کون بن انجیق استانبوله کندم کی و بعضی کره ادات
 استندراک اولور رجایتدی انجیق قبول اولمیدی کی (یوخسه)
 عربیده فاله کی ادات شرط در شو معامله بی ترک ایت یوخسه
 سز کله قطع الفت ایدرم کی. و بعضاً تأکید ایچون ادات استفهامه
 لاحق اولور کلمدی یوخسه کلمدی کی. (جده) ادات تمیز در
 بر حکمک جهتی بیان ایدر. معلوماً تبعه سن آکا فائقسن کی.
 مابعدینه برده (سنه) لفظی علاوه اولند قدده تشبیه معناسنی
 افاده ایدر آدجه سنه و ایدر جده سنه کی.
 (کی) ادات تشبیه در که دیشلری اینجیو کی دینلور و بعضاً وقت

معنا سنه کلور نته کیم اوکلدیکی کی بن کسدم دینلور (اویله
 شویله بویله) لفظلری انک کی بونک کی معنارینه استعمال اولنور.
 (ننه کیم) و (صانکه) لفظلری دخی ادات تشبیهدر ننه کیم حکما
 دیمشدر صانکه کونش طوغدی کی (جق و جک) ادات تصغیردر
 مکتوبیق و رساله جک کی و بعضاً بونلره بر (ز) دخی علاوه سیله
 جغز و جکز دینلور قزجغز و کوزجکز کی . (لک و لق)
 مصدریت و محلیت اداتیدر کوزلک و لیونلک کی (یا) ادات
 تأکیددر کله جکسز یا کی (آ) و (آی) حرف ندادر آسلطانم آی
 افندم کی . (اشته و ها) ادات تنبیهدرلر اشته باق . ها اوراسنی
 بن سکا کلادهم کی (هایدی) ادات ترغیبدر هایدی کیده لم کی (آه)
 ادات تحسیر و (واه) ادات تأسف (اوه) و (اوخ) ادات تلذذ
 و (اوف) ادات اضطرایدنر .

(ادات فارسیه)

(بر) اوزره معنا سنه در بر مقتضای حال کی . (برای) ایچون معنا سنه در
 برای خاطر کی (با) ایله معنا سنه در با سندن کی . (در) ادات
 ظرفدر در حال کی فقط بونلر مطلقاً فارسی و یا خود عربی اسلمره
 داخل اولور و (و) ادات عطفدر فقط تلفظ اولنموب معطوف علیک
 آخری مضوم اوقنور دل و جان کی (بی و نا) ادات نفیدر ترکیه
 سز کی ننه کیم نامقبول و بی وفا دینلور (آسا و وش) ادات
 تشبیهدرلر مشک آسا و ماهوش کی (کویا) صانکه معنا سنه

استعمال اولنور (چه) ادا ت تصغیر در دیوانچه کبی . (زار)
 و (ستان) و (کده) محلیت ادا تیدر کلزار عربستان محسکه
 کبی (گاه) دخی بعضا بو معنده استعمال اولنور زیارتگاه کبی .
 (هر) ادا ت احاطه در داخل اولدیغی اسمک افرادینی احاطه ایدر
 بونی هر آدم ییلور کبی . (هم) ادا ت شرکتدر هممذهب کبی .
 (اکر) ادا ت شرطدر که جله شرطیه اوزرینه داخل اولور اکر عالم
 اولور ایسه هر کس سکا حرمت ایدر کبی (ی) ادا ت مصدا ریتدر
 شادی کبی (ا) حرف ندادر که کلمه نك آخرینه کنوریلور
 صائبنا عزنا کبی .

(ادات عربیه)

(علی) اوزره (لاجل) ایچون (الی) قدر (من) و (عن) دن (فی) ده
 (ب) ایله معنا سنده در علی العجله . لاجل المحاکمه . الی یومنا هذا .
 من القديم . عن اعضای مجلس معارف . فی الواقع . یحق کبی .
 (و) ادا ت عطفدر یازمق و اوقومق کبی (بلا) و (من غیر)
 ادا ت نفیدر بلا ولد و من غیر استحقاق کبی (فقط) عربیده ادا ت
 حصرا یسده تر کیده اکثرا ادا ت استدارک اوله رق
 قوللا نیلور دکر سفری فائده لودر فقط محاطره سی واردر کبی
 (لکن) دخی ادا ت استدر اکدر . (ک) ادا ت تشبیهدر کالاول
 کبی (بت) ادا ت مصدریتدر که کلمات آخرینه لاحق اولور
 انسانیت و معوربت کبی (مادامکه) ادا ت شرطدر که جله شرطیه

اوزره داخل اولور مادامکه شو ایولکی ایتدیکز بزمزه منشکرز
کبی . (وآلا) ادات شرطدر چالش والا معاتب اولور سن
کبی . (بعنی) ادات تفسیردر .

(جمله)

جمله بر صفت بر موصوفه اسناد اولندرق افاده تامه یی متضمن
اولان سوزدرکه اول صفته (مبتدا) و موصوفه (خبر) و بونلری
بری برینه ربط ایدن اداته رابطه دینلور . مثلاً حق عالیدر
ترکینده (حق) مبتدا (عالی) خبر (در) رابطه در . بعضاً مبتدا
و خبر ده از یاده کلماتدن مرکب اوله رق مثلاً فقرايه معاونت ایتک
موجب اجر جزیلدر دینلور . بونلرک حالت نفینده رابطه دن
اول بر دکل کنور یلور تکلف لازم دکلدر کبی . فقط مثبت لرده
ادات رابطه واردر اولان جمله لک حالت نفیلرنده یوقدر دینلور
بنم سکا امنیتم واردر اکا اعتماد یوقدر کبی . اشبو مثال لرده
اولدیغی کبی مبتدا اول و خبر صکره کلور فقط بعضاً بالعکس
خبر مبتدایه تقدم ایدوب مثلاً التفاندر انسانی اسیر ایدن و سنسن
بوکا سبب دینلور .

ظرفاراییکی قسم اولوب بری ظرف مکندرکه محله دلالت ایدر
رده قوناقد کبی و دیگری ظرف زماندرکه وقته دلالت ایدر
ایده ییلده کبی . اشبو ظرف زمانلردن بعضاً ادات ظرف اولان
ده طی اولور اخشام چیقدیم . بوکون کلدیم کبی . اول
و صکره کله لری دخی بویله در اول اوتور صکره کیت کبی .

(منیغ)